

3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_927.

4. Настільна книга слідчого: наук. – практ. видання для слідчих та дізнавачів / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова. К.: Вид. дім «ІнЮре», 2003. 720 с.

5. Мальована Т.І. Місце проведення допиту дитини, яка потерпіла від злочину. *Вісник кримінального судочинства*. № 3/2015. С. 179–184.

6. Матюшкова Т.П. Допит неповнолітньої потерпілої від сексуальних злочинів: деякі питання підготовки та проведення. *Вісник запорізького юридичного інституту*. 2004. № 1. С. 143–150.

Дударєва Вікторія Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
ННІЗДН Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: професор кафедри
кримінального процесу Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент ***Омельченко О. Є.***

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СКАРТ НА БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЩО ПОЛЯГАЄ В НЕВНЕСЕННІ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДР ЗА ЗАЯВОЮ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до ст. 21 Конституції України усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Одночасно, згідно зі ст. 55 Конституції України, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

Так, у випадку порушення охоронюваних та гарантованих на законодавчому рівні прав та інтересів людини і громадянина, кожному гарантується право на їх захист. Зокрема існують непоодинокі випадки, коли громадяни звертаються з заявами про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів, утім останніми, як свідчить судова практика, відомості про кримінальні правопорушення не вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань, тим самим працівники органу досудового розслідування допускають бездіяльність.

Отримавши заяву про кримінальне правопорушення, уповноважена особа правоохоронного органу зобов'язана в порядку ч.ч. 1, 4, 7 ст. 214 КПК України невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання прийняти та зареєструвати її шляхом внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, після чого невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням

правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви про кримінальне правопорушення не допускається [2].

Усупереч нормам ст. 2 КПК України правоохоронні органи до яких звертається особа із заявою протиправно усуваються від виконання завдань кримінального провадження, до яких, зокрема, відносяться захист громадян від кримінальних правопорушень, охорона їх прав, свобод та законних інтересів, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб винні у вчинених проти України та її громадян кримінальних правопорушеннях були притягнуті до відповідальності в міру своєї вини [2].

Бездіяльність уповноваженої особи правоохоронного органу, що полягає у невнесенні у встановлений законом строк відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви про кримінальне правопорушення, є протиправною та суперечить чинному законодавству.

Як свідчить судова практика існують на поодинокі випадки, коли слідчі судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність уповноваженої особи правоохоронного органу, що полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР постановляють ухвали про відмову в задоволенні такої скарги, мотивуючи це тим, що «...реєстрації в ЄРДР підлягають лише ті заяви чи повідомлення, які містять достатні відомості про кримінальне правопорушення, реальність конкретної події злочину».

Варто зазначити, що вказані рішення є незаконними, відверто протиправними та умисно прийнятими всупереч положенням КПК України, нормам кримінального процесуального законодавства (КПК України не передбачає будь-яких інших приводів чи підстав до внесення відомостей до ЄРДР, окрім подання заяви про кримінальне правопорушення), а також не узгоджується з правовою позицією Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, сформульованою в узагальненні «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» (за 2016 рік), опублікованому 12.01.2017 на офіційному сайті названого органу судової влади (далі – Узагальнення) [4, с. 5–6].

Так, стаття 19 Конституції України встановлює, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Залишаючи скаргу без задоволення за відсутності до того передбачених законом підстав, слідчі судді діють не на підставі, поза межами повноважень та усупереч нормам закону.

Зокрема, відповідно до ст. 370 КПК України судові рішення повинні бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. Законним є

рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК України. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК. Вмотивованим є рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення [2].

Незаконність ухвали про відмову у задоволенні скарги на бездіяльність, що полягає у невнесенні відомостей за заявою про вчинення кримінальних правопорушень, слідчих суддів полягає в тому, що їх ухвалено без додержання вимог щодо кримінального провадження (зокрема ст.ст. 2, 7, 8, 9, 214 КПК України), без урахування судової практики та правової позиції ВССУ, викладеної в Узагальненні.

Зокрема, в своєму узагальненні Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ чітко вказав на закріплений у ст. 214 КПК обов'язок слідчого, прокурора невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування. Суд прямо зазначив, що на відміну від процесуального порядку реагування на заяви та повідомлення про злочин, який було встановлено в КПК 1960 року, згаданий обов'язок слідчого або прокурора не вимагає оцінки цими суб'єктами такої заяви (повідомлення) на предмет наявності ознак складу злочину для того, щоб вчинити процесуальну дію, яка полягає у внесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Наведене підтверджується імперативними положеннями ч. 4 ст. 214 КПК, згідно з якою відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається [4, с. 12].

«Таким чином, з метою належного дотримання процесуальних вимог щодо розгляду скарг на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, слідчим суддям необхідно зважати на те, що такі вимоги не передбачають здійснення оцінки обґрунтованості заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, а передбачають лише обов'язок уповноважених органів здійснити фіксацію наданих особою відомостей про кримінальне правопорушення, які вона надає усвідомлено для реалізації відповідними органами завдань кримінального провадження...», – наголошується в Узагальненні [4, с. 12–13].

Одночасно ВССУ сформулював таку правову позицію: «... Якщо зі звернення особи вбачається, що вона порушує перед органом досудового розслідування питання про вчинення кримінального правопорушення, ініціюючи здійснення ним дій, визначених КПК, то навіть за умови, що результати аналізу наведених

особою відомостей свідчать про відсутність ознак складу злочину, такі відомості мають бути внесені до ЄРДР з подальшим закриттям кримінального провадження відповідно до ст. 284 КПК...» [4, с. 13].

Ігнорування слідчими суддями названих вимог закону та судової практики призводять до незаконності винесених ними ухвал під час розгляду судових справ.

Необґрунтованість цих ухвал обумовлена тим, що процесуальне рішення слідчих суддів не ґрунтується на матеріалах справи на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до закону.

Невмотивованість оскаржуваної ухвали.

Єдиним мотивом, за яким слідчі судді відмовляють у задоволенні скарги є те, що «в доданій до скарги заяві про вчинення кримінальних правопорушень, заявником не наведено об'єктивних даних та не подано доказів, які свідчили б про ознаки кримінальних правопорушень».

Втім, такий мотив є неналежним і незаконним для прийняття рішення про відмову у задоволенні скарги, оскільки заява про вчинення кримінального правопорушення є єдиною підставою для внесення відомостей до ЄРДР, і лише після внесення таких відомостей слідчий або прокурор може прийняти рішення про закриття провадження у зв'язку із відсутністю складу злочину чи з інших підстав, передбачених ст. 284 КПК України.

Так, згідно з пунктом 15 глави 2 розділу 2 Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань (Далі – Положення), затвердженого наказом Генеральної прокуратури України № 139 від 06.04.2016 року, у разі якщо невідомі дата та час учинення кримінального правопорушення або інші відомості, інформація вноситься до Реєстру після їх встановлення. Таким чином, інші відомості мають бути встановлені саме під час досудового розслідування кримінального правопорушення та можуть бути внесені до ЄРДР після їх встановлення [3].

Крім того, твердження слідчих суддів про те, що до заяви про вчинення кримінальних правопорушень не додано жодних доказів на підтвердження факту вчинення кримінального правопорушення, є також необґрунтованим та незаконним, оскільки ст. 214 КПК України не передбачає обов'язкового подання заявником всіх наявних у нього доказів до заяви про вчинення кримінального правопорушення. Документи та інші докази на підтвердження викладених у заяві фактів можуть бути подані слідчому чи прокурору під час здійснення досудового розслідування.

Отже, допущені слідчими суддями порушення вимог 2, 7, 8, 9, 214 КПК України, які полягають у винесенні незаконної, невмотивованої та необґрунтованої ухвали, якою в задоволенні скарги

на бездіяльність уповноважених осіб правоохоронного органу відмовлено, є істотними, оскільки вони перешкодили слідчому судді ухвалити законне та обґрунтоване рішення за результатами розгляду скарги. Недодержання ж слідчими суддями вимог ст. 370 КПК України призводить до порушення конституційних прав скаржника та неможливості захистити порушені інтереси в порядку кримінального судочинства. Зокрема слідчі судді не уповноважені на здійснення оцінки обґрунтованості заяви про кримінальне правопорушення.

Такі рішення слідчих суддів створюють правову невизначеність, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 307 КПК України ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, скарги на відмову слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, визначених пунктом 9⁻¹ частини першої статті 284 КПК України, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру.

Отже, у зв'язку з тим, що КПК не передбачено оскарження таких ухвал, громадяни позбавлені можливості оскаржити в апеляційному порядку незаконне, невмотивоване та необґрунтоване рішення слідчого судді, яким порушено їхні права та свободи гарантовані законом.

Ураховуючи вище викладене, з метою уникнення виникнення правових колізій, вважаю за доцільне внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України, а саме додати норму до Кримінального процесуального кодексу України якою передбачити право на оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора (що полягає у невнесенні відомостей, за заявами про вчинення кримінальних правопорушень).

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. – URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Положення про Єдиний реєстр досудових: Затверджене наказом Генеральної прокуратури України № 139 від 06.04.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0680-16>.
4. Узагальнення «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування» (за 2016 рік). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html.